

IZBEGLICE I RASELJENA LICA U PROCESIMA SMANJENJA SIROMAŠTVA

BROJ 2, FEBRUAR 2008

O REŠAVANJU STAMBENOG PITANJA I IMOVINSKIM PRAVIMA

Kratke uvodne napomene

Tekstovi u ovom broju biltena nastali su na osnovu iskustava i informacija prikupljenih tokom deset konsultativnih sastanaka organizovanih u Beogradu, Kraljevu, Novom Sadu, Kragujevcu i Nišu u periodu od 16. oktobra do 11. decembra 2007. godine. Grupa 484 je organizovala konsultacije, prvo, sa samim izbeglim i raseljenim licima, bilo da je reč o članovima/cama udruženja, bilo o korisnicima/ama određenih aktivnosti pomoći i podrške, kakve organizuju (ili su ranije organizovale) određene lokalne organizacije ili sama udruženja izbeglih i/ili raseljenih lica. Sa druge strane, konsultacije su organizovane sa predstavnicama/ima lokalnih nevladinih organizacija (uključujući i udruženja izbeglih i raseljenih lica) koje su angažovane u pružanju pomoći i podrške izbeglicama i raseljenim licima. Tako je u ovom konsultativnom procesu učestvovalo ukupno 155 osoba, a konsultacije su, sve skupa, obuhvatile 54 lokalne organizacije civilnog društva. Takođe, u konsultacijama su učestvovali i predstavnici/e osam međunarodnih (nevladinih i međudržavnih) organizacija i agencija, uključujući UNHCR i Misiju OEBS-a u Srbiji.

Konsultativni sastanci sa izbeglicama i raseljenim licima imali su prilično otvorenu strukturu, a razgovori su i diskusije bili usmeravani na razmatranje onih problema koji se trenutno (sa aspekta rešavanja egzistencijalnih pitanja) doživljavaju najvažnijima. Isto tako, razgovori su vođeni i u vezi sa ličnim iskustvima iz realizovanih projekata i programa podrške.

Sastanci sa predstavnicama/ima relevantnih nevladinih organizacija imali su čvršće planiranu strukturu, te su uključivali predstavljanje prilično obimnog seta već predlaganih i poznatih rešenja (za glavna pitanja izbeglica i raseljenih lica), diskusiju i procenu relevantnosti i ostvarivosti predloženih rešenja, i rad u malim tematskim grupama, koje su šire razmatrale onih nekoliko rešenja (i pitanja) iz određene oblasti, koje su te radne grupe ocenile najrelevantnijim i najvažnijim. U malim tematskim grupama obično je razmatrano pet oblasti, i to su: (1) statusna pitanja i dokumenti; (2) stanovanje; (3) zapošljavanje; (4) obrazovanje; i (5) socijalna zaštita i zdravstvena zaštita.

Sve su diskusije (u plenumu i u malim radnim grupama) pružale i mogućnost predlaganja novih, drugačijih rešenja, i otvaranja onih pitanja koja u pripremljenim radnim materijalima nisu dotaknuta ili nisu dovoljno razrađena.

U ovom broju biltena, sa više kratkih tekstova posvećenih konkretnim pitanjima i iskustvima, biće predstavljene teme stanovanja (ili stambenog zbrinjavanja) i (ne)ostvarivanja imovinskih prava u mestima porekla.

Naredna dva biltena predstaviće druge teme kojima se konsultativni proces bavio. Svi tekstovi, ovde i u sledećim biltenima, napisani su na osnovu pažljive analize svih prikupljenih informacija, stavova i preporuka, i na osnovu korišćenja svih raspoloživih izvora (zapisnika i beležaka facilitatora, materijala za procenu relevantnosti i ostvarivosti predloženih rešenja, zaključaka donesenih u malim radnim grupama, i popunjenih evaluativnih upitnika).

SADRŽAJ:

STANOVANJE	2	Neregulirana naselja	6
Socijalni stanovi	2	Povoljne kreditne linije	6
„Foster”	3	Loša iskustva	6
Vlasničko pravo	3	Kolektivni centri	6
Transparentnost i pravna zaštita	4	„Vojni beskućnici”	7
Izbegli i raseljeni u lokalnim programima	4	Korupcija?	7
Otkup seoskih domaćinstava	4	Stanovi u vešernicama	7
Cene domaćinstava	5	Nepoželjne izbeglice	7
Pomoć u građevinskom materijalu	5	IMOVINSKA PRAVA	8
Raseljena lica bez nepokretne imovine	6		

STANOVANJE

Od izbeglih i raseljenih lica često se može čuti da je rešavanje stambenog pitanja najvažniji egzistencijalni problem velikog broja ovih porodica i da je stambenom zbrinjavanju potrebno pokloniti još veću pažnju.

Tokom konsultacija poseban interes je poklonjen programima socijalnog stanovanja, otkupa seoskih domaćinstava i pomoći u građevinskom materijalu (namenjenoj individualnoj stambenoj izgradnji i u svrhu dovršetka započetih ili rekonstrukcije starih stambenih objekata).

Socijalni stanovi. Najčešće pominjani program socijalnog stanovanja svakako je program UN Habitata namenjen trajnom stambenom zbrinjavanju izbeglica i razvoju lokalne infrastrukture socijalnog stanovanja. U vezi sa realizacijom ovog programa, nezadovoljstvo izbeglih lica se vezuje uz nekoliko važnih aspekata, među ostalim, uz činjenicu da program nije namenjen socijalno najugroženijim porodicama i da je donja granica zahtevanih prihoda po članu porodice (90 evra) definisana tako da predstavlja stvarnu prepreku za ugrožene porodice. Gradska stambena agencija, formirana u okviru programa, u nekim je gradovima nastojala da olakša pribavljanje dokaza o ispunjavanju ovog kriterijuma pa je propisala da dokaz može biti i izjava overena pred nadležnim

sudom, a uzimajući u obzir da znatan broj (bivših) izbegličkih porodica prihode ostvaruje jedino u okviru sivih ekonomskih tokova te nije u stanju pribaviti bilo kakve formalne dokaze o svojim prihodima. Međutim, predstavnici izbegličkih porodica sa kojima smo razgovarali ovo ne vide kao olakšavajuću okolnost, već takvu situaciju tumače kao pritisak da daju lažne izjave o svojim prihodima (jer su njihovi stvarni prihodi zaista niži od 90 evra po članu porodice), a da se onda sami suoče sa pitanjem (jednom kada usele u stan) kako platiti pristigle račune. Ovako definisan kriterijum, prema mišljenju učesnika našeg kraljevačkog sastanka, nerealističan je i/ili diskriminatoran, jer plata većine zaposlenih radnika u privatnom sektoru nije dovoljna da bi se takav kriterijum ispunio (na primer, u Kraljevu se, kažu, kreće u rasponu od 8 do 10 hiljada dinara).

Visina stanarine (1,2 evra po kvadratnom metru stana u Kraljevu i 1,6 evra u Nišu) i činjenica da se *ugovor o korišćenju* stana zaključuje na tri godine i da *ne postoji mogućnost otkupa stana* dodatni su izvori nezadovoljstva izabranih ili potencijalnih korisnika ovog programa trajne integracije izbeglica. (Sve pomenuto izbegličke porodice opet ostavlja u prilično neizvesnoj situaciji: tri godine će ulagati u taj stan; a šta će biti posle?)

Stambeni objekat koji je na Pasi Poljani u Nišu izgrađen u okviru istog programa, a u svrhu integracije „izbeglica i ranjivih porodica”, takođe je, kao i čitav program, predmet kritičkih zamerki zainteresovanih izbeglih lica. Prvo, ističe se da je u istom delu grada moguće iznajmiti stan slične veličine sa znatno manjom (pa i upola manjom) stanarinom (1,6 evra po m²).

Međutim, čini se da je najsnažniji razlog nezadovoljstva upravo činjenica da izbegla lica i udruženja izbeglica ni na kakav način nisu bila uključena u proces odlučivanja u vezi sa planiranjem i realizacijom ovog programa.

Ljudi Gradsku stambenu agenciju doživljavaju kao nedodirljivi i potpuno strani autoritet („gospodar naših života”). Izbeglice su bile dovedene u situaciju da moraju pristati na „svršen čin”.

I pored svega, sa dovršenjem izgradnje se dosta kasni: zgrada, naime, u decembru još uvek nije dovršena, a bilo je najavljeno da će biti useljena u aprilu 2007. godine.

„Foster”. U Kraljevu, gledano sa stanovišta korisnika programa, beležimo izraženo nezadovoljstvo predstavnika izbegličkih porodica smeštenih u objekat *socijalnog stanovanja u zaštićenim uslovima* (izgrađen u okviru SDC-ovog programa). U objektu su smeštene socijalno ugrožene izbegličke porodice koje su prethodno živele u kolektivnom smeštaju, a njihovo nezadovoljstvo odnosi se u prvom redu na lošu komunikaciju sa Centrom za socijalni rad, što, po njima, onemogućuje rešavanje njihovih problema, koji se, opet, odnose uglavnom na (neprihvatljivo visoke) troškove stanovanja. Korisničke porodice su nezadovoljne visokim troškovima grejanja (koji su navodno veći od onih koji se plaćaju u stanovima u centru grada), ali i netransparentnošću komunalnih računa (iz kojih se ne može iščitati na osnovu kojeg utroška je određen iznos računa koji treba da se plati) i nejasnim kriterijumima po kojima su određene korisničke porodice oslobođene od plaćanja komunalnih troškova.

Značajan broj socijalno ugroženih izbegličkih porodica snažno je frustriran činjenicom da nikako ne uspeva udovoljiti kriterijumima različitih donatorskih programa koji prolaze „mimo njih”, a oni i dalje žive u neizvesnoj, nerazrešenoj i teškoj situaciji (u kolektivnom ili u privatnom smeštaju).

Preporučeno je stoga da se programi stambenog zbrinjavanja (u pogledu izbora korisnika/ca) ne vezuju striktno za određene opštine već *da proces izbora bude vođen prvenstveno podacima o socijalnom stanju porodice* (to jest, da socijalni status bude ključni i apsolutno najvažniji kriterijum izbora korisničkih porodica). Sa tim u vezi, preporučena je:

✎ izrada valjanih i potpunih **socijalnih karata** izbegličke i raseljeničke populacije na lokalnom nivou. Radi ovoga, potrebno je prethodno formirati jedinstvenu metodologiju i stručne lokalne timove.

Posebno je važno:

✎ obezbediti kvalitetno stambeno zbrinjavanje višestruko ugroženih porodica i pojedinaca/ki (teško bolesni, ekstremno siromašni, osobe sa invaliditetom, itd; osobito kada žive sami/e i imaju slabo razvijenu mrežu socijalnih kontakata).

Vlasničko pravo. Izbegličke porodice su često frustrirane činjenicom da im programi stambenog zbrinjavanja ne omogućuju da postanu vlasnici donatorskim sredstvima izgrađenih stanova ili kuća u koje bivaju smeštene. Tako i u vezi sa akcijom Humanitarne organizacije „Divac” – to jest, najavljenim otkupom seoskih domaćinstava – izbeglice koje se nadaju da će postati korisnici tog programa iskazuju nezadovoljstvo planiranim uslovima otkupa koji, po raspoloživim informacijama, predviđaju da otkupljena domaćinstva budu opštinsko vlasništvo, a da izbegličke porodice imaju (jedino) pravo korišćenja (na 99 godina). U nekim drugim objektima u koje su (trajno!?) smeštene, a koji se nalaze u vlasništvu opštine (na primer na Rakovičkom putu u Beogradu), izbegličke porodice nastoje sa nadležnom opštinskom upravom dogovoriti prenos vlasništva, to jest otkup stanova u kojima žive.

U tom smislu, izbeglička udruženja pozitivno ocenjuju ponudu, na primer, vršačke lokalne samouprave da se sa izbegličkim domaćinstvima koja su ranije useljena u socijalne stanove pod uslovima zakupa sada sklopi ugovor o otkupu stanova.

Preporučeno je da se sve izgrađene stambene jedinice i one koje će tek biti izgrađene prenesu u vlasništvo korisnika/ca (odnosno, da se korisnicima/ama omogući otkup dodeljenih stanova pod povoljnim uslovima). Reč je uglavnom o stanovima i kućama koje su u potpunosti izgrađene na osnovu stranih donacija, a u koje su porodice smeštene na osnovu Uputa za smeštaj.

Konkretna preporuka glasi:

✎ pitanje vlasništva rešiti tako što će se korisničkim porodicama omogućiti da uplatom minimalne naknade (to jest, poreza) – i potom uknjižbom – postanu vlasnici stanova.

Transparentnost i pravna zaštita. U vezi sa programima stambenog zbrinjavanja, od strane izbeglih lica koja su njihovi korisnici ili potencijalni korisnici redovno se zahteva:

✎ veća transparentnost konkursnih uslova i bolja prethodna informisanost o svim bitnim detaljima programa.

Istaknuto je takođe:

✎ da je potencijalnim korisničkim porodicama neophodno obezbediti pravno zastupanje tokom samog procesa ugovaranja.

Ovu vrstu zahteva artikulisale su baš same izbeglice, a može se očekivati da bi njegovim ispunjavanjem bili predupređeni problemi koji se javljaju kada odabrane ili useljene izbegličke porodice otkriju da su realni uslovi programa u značajnoj meri drugačiji od onog što su one očekivale.

Izbeglice i raseljeni u lokalnim programima. Kada je reč o lokalnim programima socijalnog stanovanja, iskazana je snažna podrška preporuci da se takvi programi uvek otvore i za izbeglice i raseljena lica, to jest:

- da se ove socijalne kategorije uvek predvide kao mogući korisnici lokalnih programa (u odnosu na zastupljenost izbegličkog, bivšeg izbegličkog i raseljeničkog stanovništva u ukupnoj populaciji) i
- da se prebivalište na teritoriji dotične opštine ne propisuje kao isključujući uslov (to jest, da se u slučaju izbeglih i raseljenih lica zahteva boravište na teritoriji dotične opštine).

U Kragujevcu su predstavnice InterSOS-a naglasile da su programi stambenog zbrinjavanja izbeglica na tom području dostupni i licima iz privatnog smeštaja, uključujući i nepriznate kolektivne centre, i ovo istaknule kao primer dobre prakse. Predloženo je, međutim, da se:

- dalje i pojačano radi na pronalaženju novih donatora i proširenju obima projekata stambenog zbrinjavanja;
- programima obuhvati veći broj lica iz privatnog smeštaja;
- individualna stambena izgradnja i preduzetnička delatnost izbegličkih i raseljeničkih porodica dodatno podstakne povoljnim kreditima, sa nižom kamatnom stopom i dužim grejs periodom;
- potraže mogućnosti da se poslovni sektor u ovakvim programima angažuje u ulozi žiranata (koji će osigurati preuzete kreditne obaveze);
- program otkupa seoskih domaćinstava koristi kao jedan od vidova socijalnog stanovanja za izbegla i raseljena lica;
- korisnici socijalnih stanova obavežu da stan ustupe drugom korisniku kada (i ako) drugačije reše svoje stambeno pitanje.

Otkup seoskih domaćinstava. U vezi sa donatorskim programom otkupa seoskih domaćinstava, izbeglička udruženja često preporučuju:

✎ da se fleksibilnije definiše iznos koji korisnička porodica može sama dodati kako bi pokrila punu cenu izabranog domaćinstva. Program, naime, mora u većoj meri voditi računa o realnim tržišnim uslovima.

Program otkupa seoskih kuća u Vršcu primer je uspešnog programa koji izbegla lica veoma hvale: u 2007. iz opštinskog budžeta su izdvojena sredstva za otkup (čak) 30 seoskih kuća na području opštine, i u vrednosti od po šest hiljada evra. Pomoć je bespovratna.

Sličan program realizovao je i pokrajinski Fond za pomoć izbeglicama: program predviđa otkup seoskih kuća sa pola hektara poljoprivrednog zemljišta, a vrednost jednog novčanog paketa pomoći je 6.000 evra, sa tim da se polovina te sume (3.000 evra) otplaćuje kao dugoročni kredit dok je druga polovina bespovratna pomoć.

Izbegla lica, međutim, procenjuju da je obim tog programa apsolutno nedovoljan: do kraja 2007. biće omogućen otkup (tek) 45 kuća na području cele Vojvodine. Pored toga, geografska pokrivenost, procenjuje se, nije ravnomerna: neka područja su isključena ili barem znatno slabije pokrivena. Takođe, uslov je da se domaćinstvo bavi poljoprivredom.

Sa druge strane, donatorski program otkupa seoskih domaćinstava u Beloj Crkvi „nadograđen” je osnivanjem zadruge i programom proizvodnje zdrave hrane. Ovo se (u principu) doživljava kao kvalitetan dodatak programima otkupa seoskih domaćinstava.

Preporuka je:

 programe otkupa seoskih domaćinstava uvek treba da prate i grantovi u poljoprivrednim mašinama i/ili stoci.

Cene domaćinstava. U pogledu realizacije projekata otkupa seoskih domaćinstava data je i jedna važna preporuka od strane onih udruženja koja su imala iskustava sa ovakvim programima: *prethodno prikupljanje informacija o cenama seoskih domaćinstava jeste važno i najefikasnije se može obaviti preko predsednika mesnih zajednica u određenom seoskom području.*

Pomoć u građevinskom materijalu. Vojvođanski Fond za pomoć izbeglicama obezbeđuje sredstva i za pomoć u započetoj izgradnji. Iako su uglavnom zadovoljni drugim uslovima programa, za značajan broj (socijalno ugroženih) izbeglica nepremostivu prepreku predstavlja uslov da *pomoć ne može da bude data osobi (porodici) koja na kupljenom građevinskom zemljištu nije samostalno već započela izgradnju kuće* (a razlog nezapočetoj izgradnji uvek su, naravno, nedostajuća finansijska sredstva).

Visoke naknade za građevinsko zemljište u svim gradskim naseljima još su jedna od prepreka u ostvarivanju trajnog stambenog rešenja za izbeglice. Na primer: porodica koja je u Nišu za 10.000 evra kupila staru kuću površine 50 kvadratnih metara treba da plati naknadu za građevinsko zemljište u iznosu od približno 5 hiljada evra.

Takođe je i na sastanku u Kragujevcu isticano da je potrebno obezbediti individualnu stambenu izgradnju (to jest, beneficije ili donatorsku podršku) za porodice koje su kupile građevinsko zemljište, ali sa gradnjom objekta ne mogu početi jer nemaju novčanih sredstava (prvenstveno) za plaćanje svih neophodnih dažbina (koje su jednako skupe ili čak i skuplje od osnovnih građevinskih radova), pa iz tog razloga ne mogu ni da budu korisnici programa pomoći u građevinskom materijalu.

U vezi sa ovim date su dve preporuke:

- da se svim izbeglicama i raseljenim licima koja su na bilo koji način kupili građevinski plac ili stari objekat omogući pomoć (donacija) u građevinskom materijalu u svrhu izgradnje ili rekonstrukcije ili dovršenja izgradnje stambenog objekta; i
- da se ova lica oslobode plaćanja naknada za građevinsko zemljište, taksi za prevod i drugih dažbina.

Povoljni krediti za individualnu stambenu izgradnju još su jedan od preporučenih instrumenata olakšavanja rešenja stambenog pitanja i podsticanja lokalne integracije izbeglica.

U vezi sa istim (na jednom od sastanaka), iznesena je ideja čiju bi ostvarivost vredilo ispitati: preporučeno je, naime, da se omogući da radi korišćenja kredita za individualnu stambenu izgradnju (ili preduzetničke inicijative) raseljena lica svoju nepokretnu imovinu na Kosovu i Metohiji mogu staviti pod hipoteku.

Raseljena lica bez nepokretne imovine. Često je prisutan utisak da su interno raseljena lica nedovoljno uključena u programe stambenog zbrinjavanja. U ovom je pogledu, bez sumnje, potrebno više uraditi. Posebno se preporučuje:

 da se omogući trajno stambeno zbrinjavanje onih raseljenih lica koja na Kosovu i Metohiji nisu posedovali i nisu nasledili nikakvu nepokretnu imovinu.

Neregulisana naselja. Izraziti problemi postoje na lokacijama gde je veći broj izbeglica ili raseljenih lica (sopstvenim sredstvima i radom) podigao individualne stambene objekte bez građevinske dozvole i obično na zemljištu koje nije bilo infrastrukturno opremljeno (jer u urbanističke planove nije uvedeno kao građevinsko zemljište). U svim ovakvim slučajevima, potrebno je preduzeti čitav niz akcija (uključujući i moguće prilagođavanje postojećih urbanističkih planova) kako bi se omogućila ili olakšala legalizacija i regulacija takvih naselja (uključujući potpunu izgradnju električne, vodovodne i kanalizacione mreže).

Povoljne kreditne linije. Program stambene izgradnje koji realizuje organizacija Karl Bro još je jedan od onih programa koji izbeglice prepoznaju kao kvalitetan i dobrodošao. Program nije namenjen najugroženijima; naime, u osnovi programa je kreditni aranžman: stanovi se prodaju po ekonomskoj ceni površine kvadratnog metra stana (oko 400 evra), i sa učešćem od 20%, ali je kredit beskamatan. Mesečna rata kredita će (ovisno o veličini stana) iznositi 300–500 evra.

Loša iskustva. Postoje, međutim, i projekti trajnog stambenog zbrinjavanja koje su učesnici naših sastanaka iz redova izbegličke populacije izričito kritikovali. Primer je projekat u Liparu (na području Opštine Kula) gde je pre izvesnog vremena izgrađeno i dodeljeno izbegličkim porodicama pedeset kuća, ali su te kuće danas uglavnom neuseljene (jer je na tom području teško ili nemoguće pronaći zaposlenje, a mesto je slabo saobraćajno povezano sa najbližim većim gradskim naseljima).

U Indiji je jedna norveška nevladina organizacija izbeglicama obezbeđivala pomoć u građevinskom materijalu radi dovršetka započetih ili adaptacije postojećih stambenih objekata. Mogući propusti i slabosti tokom realizacije projekta doveli su neke korisnike u nezavidnu situaciju.

Jedan od učesnika našeg sastanka u Novom Sadu je dogradio potkrovlje, ali primljenim sredstvima nije uspeo postaviti krov, pa je sada suočen sa rizikom da mu i ono što je napravio propadne. Pored toga, dogradnju nije legalizovao te su ga „sustigli” i zahtevi za plaćanje dažbina sa tim u vezi za šta on nema dovoljno sredstava. A situaciju posebno teškom čini to što je on u međuvremenu oboleo od teže srčane bolesti te sada više ne može dobiti potvrdu o zdravstvenoj sposobnosti i nastaviti da se bavi poslom od koga je izdržavao porodicu.

Kolektivni centri. Posebne se pritužbe čuju od osoba koje žive u još uvek postojećim (nezatvorenim) kolektivnim centrima. Prigovori se uglavnom tiču nehigijenskih uslova, skućenog stambenog prostora i užasno loše hrane. Zabeleženo je i da ljudi žive u tzv. azbestnim barakama.

Da, međutim, još uvek ima porodica kojima je kolektivni centar trenutno jedina mogućnost pokazuje i primer raseljeničke porodice u Kragujevcu koja je donedavno bila u privatnom smeštaju, ali taj smeštaj više nije mogla plaćati pa je onda zatražila smeštaj u kolektivnom centru. Sada žive u veoma lošim uslovima; a reč je o sredovečnom bračnom paru: oboje su nezaposleni, a žena je težak bubrežni bolesnik i nalazi se na redovnoj terapiji dijalizom.

Još jedan kolektivni centar koji su (tokom ovog konsultativnog procesa) njegovi korisnici ocenjivali kao mesto izrazito loših smeštajnih uslova je KC Sićevo kod Niša. Pomenuta dva svakako nisu izolovani i ekstremni primeri, a verovatno ne predstavljaju ni one najgore slučajeve.

Nešto drugo je takođe važno istaknuti: *sami stanari kolektivnih centara smatraju da u kolektivnim centrima žive i porodice kojima taj smeštaj nije neophodan te drže da bi svakako trebalo izvršiti reviziju stanara u kolektivnim centrima.*

„Vojni beskućnici”. Porodice vojnih lica koje su na početku 1990-tih napustile svoje domove u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u nemalom broju slučajeva i danas žive u nekoj vrsti neuslovnog „vojnog” kolektivnog smeštaja ili u kakvom privatnom podstanarskom stanu, čekajući i tražeći trajno stambeno rešenje. Često su to danas porodice vojnih penzionera, bivših podoficira ili nižih oficira. Ta se ratom pogođena lica u ovom pogledu često nalaze u situaciji koja po svemu podseća na situaciju izbeglih ili raseljenih lica.

Korupcija? Među izbeglicama se neretko pominju primeri raznih koruptivnih ponašanja u vezi sa ostvarivanjem prava na smeštaj: svojevremeno je, kažu, u Nišu soba u kolektivnom centru „koštala” 500 nemačkih maraka.

U Topoli je nedavno tamošnje izbegličko udruženje pokrenulo sudski spor kojim nastoji oboriti rešenje o rang listi kandidata na konkursu za dodelu stanova izgrađenih u okviru ASB-ovog projekta, a u svrhu integracije izbegličkih porodica. Predstavnici udruženja tvrde da su stanovi dodeljeni i porodicama koje ih, da su se zaista poštovali uslovi konkursa, nikako nisu mogle dobiti. Tužba je predana Upravnom sudu u Kragujevcu i sada se čeka odluka tog suda i novo zasedanje komisije koja odlučuje o rang listi prijavljenih kandidata. Stanovi nisu useljeni.

Stanovi u vešernicama U Nišu je zabeležen i jedan relativno specifičan problem: 60-ak izbegličkih porodica je suočeno sa mogućnošću gubitka svog (ranije ostvarenog) smeštaja u zajedničkim prostorijama i vešernicama. 192 takve prostorije na području Niša su otkupljene i raspodeljene. Postoje, međutim, još 62 neraspodeljene prostorije i sada kućni saveti tih zgrada traže iseljenje porodica koje u njima žive pa su čak pokrenuti i neki sudski postupci. Pravi problem je u tome što su, za razliku od prethodnog perioda, uslovi otkupa tih prostorija dosta nepovoljni pa porodice koje žive u pomenutim prostorijama nemaju finansijskih mogućnosti da iste i otkupe. Preporučuje se stoga:

 pronalazjenje modela otkupa koji će biti prihvatljiv za sadašnje korisnike zajedničkih prostorija u stambenim zgradama i omogućiti tim ljudima da otkupom postanu vlasnici istih.

Nepoželjne izbeglice? Tokom konsultacija je u više navrata pominjano da u Srbiji postoje lokalne samouprave koje redovno odbijaju projekte lokalne integracije izbeglica. Kuršumljija je, po mišljenju nekih, jedan takav primer.

Ali postoje i posve suprotna iskustva; rečeno je, recimo, da Prokuplje predstavlja primer opštine u kojoj su realizovani kvalitetni projekti trajnog stambenog zbrinjavanja: izgrađeno je 30 stambenih jedinica.

Slično tome, na području Vojvodine je zvaničnom odlukom propisano da se projektima integracije izbeglica ne sme menjati etnička struktura lokalne zajednice, pa se iz tog razloga izgradnja stambenih objekata (u svrhu lokalne integracije izbeglica) u pravilu ne odobrava u naseljima i opštinama u kojima manjinske etničke zajednice čine većinu ili značajnu manjinu stanovništva.

IMOVINSKA PRAVA

Uzurpirana imovina. U vezi sa ostvarivanjem imovinskih prava na Kosovu i Metohiji, kao značajan problem, prvenstveno se pojavljuje nedostupnost nepokretne imovine (neporušenih stanova i kuća) koju u pravilu koriste lica albanske nacionalnosti. Ta lica nadležni organi i agencije ne uspevaju iseliti iz zauzetih objekata, a ona su, po svedočenjima učesnika naših sastanaka, pod zaštitom (bivših pripadnika) OVK.

Zaštita uzurpirane imovine u mestima porekla apsolutno je jedan od prioriteta u vezi sa ostvarivanjem imovinskih prava interno raseljenih lica.

Kada je reč o mogućnosti prijave prebivališta u Srbiji, a izvan područja KiM-a, kod raseljenih su ponekad prisutne strepnje da bi time sebe mogli dovesti u situaciju da izgube (baš) imovinska prava u mestima porekla, pa je u vezi sa tim svakako potrebno dati dodatne informacije i pojašnjenja.

Ostavinske rasprave. Još jedan problem sa kojim se susreću raseljena lica vezan je uz rešavanje imovinsko-pravnih odnosa putem ostavinskih rasprava. Reč je, naime, o tome da se ostavinska rešenja izmeštenih opštinskih sudova sa Kosova i Metohije ne priznaju na području Kosova, to jest od strane UNMIK-a i privremenih kosovskih institucija.

Akcionarska prava. Raseljenička udruženja i sindikati radnika sa Kosova i Metohije ističu da je neophodno:

✎ *razraditi delotvoran model zaštite akcionarskih prava (prava na besplatne akcije) raseljenih lica u postupku privatizacije društvenih i javnih preduzeća na Kosovu i Metohiji, preko KPA i u saradnji sa vlastima u Srbiji i privremenim institucijama na Kosovu.*

Nadoknada štete. Značajan broj izbeglica iskazuje nezadovoljstvo zbog nepostojanja mogućnosti za nadoknadu štete za uništenu imovinu u zemljama porekla.

Jednako je važno i pitanje nadoknade štete za izgubljena stanarska prava u Republici Hrvatskoj.

Reč je o pitanjima koja traže pravično razrešenje, ali i o pitanjima čije bi povoljno razrešenje bitno olakšalo proces lokalne integracije za značajan broj izbegličkih porodica u Srbiji.

Program Kontakt organizacije civilnog društva za implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva finansiran je sredstvima Odeljenja za međunarodni razvoj Ujedinjenog Kraljevstva, namenjenim Vladi Republike Srbije da nadzire i koordinira implementaciju Strategije za smanjenje siromaštva.

Za sadržaj ovog dokumenta je jedino odgovorna Grupa 484. Izneti stavovi ne mogu se smatrati zvaničnim stavovima Tima potpredsednika Vlade za implementaciju SSS.